

Overzien we nu nog eens de verschillende verhoudingen, die we breder of korter hebben beschouwd, dan blijkt hoezeer het ziekteproces, het psycho-pathologische, voortgeschreden is in de moderne romanliteratuur.

We wezen op de neiging sexuele en morele uitwassen te beschrijven en goed te praten, op de vergroeiende huwelijksmoraal, met al de consequenties, die daaraan vastzitten, op het wonderbaarlijk-fantastische soort religiositeit, dat eigen individueel inzicht wil doen triomfeeren over vaststaande waarden, op allerlei zwartgallige filosofieën over het leven en de levensproblemen, met zelfmoord als de afdoende oplossing van alle raadselen, op levens-uitbundigheid, op het uitbuiten van detective- en Tarzan-thema's, op vertaal- en uitbreidingswoede, op de verworping van de psychoanalyse — 't is een onrustbarende lange rij van abnormaliteiten, die m.i. alle recht geeft om te spreken van een voortwoekerend proces van psycho-pathologischen aard.

Vanzelf dringt zich daarmee de vraag op naar de oorzaken van zulk een algemeen verzieken.

Aan de poging tot het beantwoorden van die vraag willen we gaarne een volgende artikelen-serie wijden. In de eerstkomende nummers echter moeten we de boeken bespreken, die intussen zijn ingekomen. We hopen het „vervolg“ dus nader aan te kondigen.

C. T.

## ZENDING EN EVANGELISATIE.

### Een en ander.

#### II.

##### De Macedoniër.

Ons Gereformeerd zendingstijdschrift ving zijn dertigsten jaargang aan.

Het eerste nummer is in hoofdzaak aan de beide hulptiensten: schooldienst en medische dienst gewijd.

Inspector Nitsch heeft in het „Neue Allg. Miss. Zeitschrift“ een artikel geschreven over Geestelijke stroomingen in Ned. O-Indië, waarin o.a. deze opmerking voorkomt: „Ik moet nog een woord zeggen over de Holl.-Ind. Scholen. Wij hebben er ook enkele in onze Salatiga-zending. Wij zijn daar in met den tijd meegegaan. Een kleine zending kan niet op eigen gelegenheid een eigen school-type vormen; maar dat moet toch gevormd worden. De Holl.-Ind. scholen zijn een paedagogische misgeboorte. Want zij bestaan het, dat het Javaansche kind van den eersten schooldag af in een absoluut vreemde taal, nl. de Hollandsche, onderwezen wordt. De moedertaal is bijzaak en het Hollandsch hoofdzaak. Het doel dezer scholen is bereikt, als de 14- à 15-jarige leerling niet maar „hollandsch“ spreken en denken, doch ook gevoelen en bidden kan.“

Dit vernietigend oordeel over onze bekende Holl.-Ind. scholen brengt Ds Pol er toe onder het opschrift „Schakelscholen“ een referaat weer te geven van dhr Wiggers, benoemd directeur der Keuchenius-school, over de „Schakelschool“, waaruit blijkt, dat ook in Indië wordt ingezien, dat de Holl.-Ind. school het ware niet is, en men een anderen weg moet inslaan.

Een anonymus-schrijft onder den naam Indicus over „Richtlijnen in de medische zending“. Waarom noemt hij zijn naam niet? Hij behoeft zich dien niet te schamen, want het artikel getuigt van kennis van zaken. Dat hij van medische zending en niet van medischen dienst spreekt, doet eenigszins vreemd aan, en wekt het vermoeden, waartoe ook het artikel zelf wel aanleiding geeft, dat hij niet gereformeerd is; maar daardoor krijgt zijn artikel nog meerdere waarde.

Hij betoogt, dat een zendeling-arts een onmogelijkheid is. De praktijk van onzen medischen dienst, die het ambt van zendeling streng gescheiden houdt van den dokter uit het zendingshospitaal, wordt tot de juiste afmetingen teruggebracht. Vele bekeerlingen brengt het niet aan. Maar het is een prediking van de praktijk des Christendoms; de patiënten leeren er het Christendom waardeeren; ook wordt er door de opleiding van verplegers enz. een steeds breder kring van Christen-Javanen gevormd, die hun kennis in dienst stellen van hun landgenooten en van de evangelisatie onder dezen; bovendien worden er ook tijdens hun verblijf in de zendingshospitaal zielen voor Christus gewonnen.

Het duidelijk betoog van Indicus heeft ons echter bevestigd in onze meening, dat de medische dienst in handen van een vereeniging behoort over te gaan. Over deze kwestie schrijft echter Indicus niet.

#### Artikel 123.

Met genoegen namen wij kennis van het volgende besluit der Zendingarbeiders op Soemba:

„De vergadering van missionaire dienaren op Soemba is van oordeel, dat overeenkomstig het op de generale synode van 1914 desbetreffend ingediende rapport, artikel 123 R. R. geheel, zonder meer ingetrokken moet worden en dus de overheid:

In de evangelieprediking geheel vrij moet laten en 2e nooit preventief mag optreden door de vestiging van een bepaalde zending op een bepaald terrein te verbieden, ten einde z.g. dubbele zending te weren.“

Temeer moet dit besluit ons treffen, omdat wij hoorden, dat de zendingarbeiders op Java een tegenovergesteld gevoelen hebben, en dus wellicht veel meer in de richting willen gaan, door Ds Alkema aangewezen, waartegen wij vorig jaar zijn opgekomen.

Dit meningsverschil tusschen onze zendingarbeiders is niet van belang onthloot.

J. D. W.

## PERS-SCHOUW.

### Dr J. C. de Moor.

Wij willen ook deze week enkele persstemmen doen hooren, in verband met het sterven van dr De Moor. De overloed is zoo groot, dat wij er niet aan denken kunnen, alles, wat ons onder de oogen kwam, te plaatsen, of te overzien. Het zou trouwens ook met de pieteit, die haar woorden weinig doet zijn, in strijd zijn, als we hier een catalogisatie gaven. We kiezen dus uit de rijke stof enkele uittalingen.

„De Heraut“ schrijft (prof. Kuyper):

Zijn arbeidskracht scheen schier onbegrensd. Bij zijn drukken pastoralen arbeid in drie van onze groote stadskerken, die hij achtereenvolgens diende, wist hij nog tijd te vinden voor allerlei werk, dat voor menig ander reeds een leven eischen zou. Het was de strenge verdeling van zijn tijd, de volmaakte orde van zijn werkmethode, die hem in staat stelde zooveel te doen, nooit overhaast, maar alles reeds te voren gereed hebbende. Wachten op een rapport, op een persartikel of wat ook, liet dr De Moor u nooit. Het was een genot met hem samen te werken; men was altoos zeker, dat men op zijn hulp staat kon maken.

Dr De Moor bezat daarbij in rijke mate de gave der kerktegeering. Hij was wijs en voorzichtig, wist zich boven de partijen te stellen, wachtte bedaard den loop der debatten af en wist dan op de juiste manier met het advies te komen, dat tot beslissing leidden kon. Het was dan ook geen wonder, dat hij reeds als jong predikant tot voorzitter der Haagse Synode gekozen werd; een eer, die hem ook op de laatste Utrechtsche Synode wederom ten deel viel. Er was nauwelijks een deputaatschap van belang of dr De Moor had daarin een plaats. Hij genoot in volten zin het vertrouwen onzer Kerken.

Een kerkelijk man was hij; reeds zijn niterlijk en gewaad toonde dit. Maar hij was ook een man, die een breedden blik had en vooral een open oog voor wat schoon is en weluidt. Hij was meester van het woord; zijn geschriften en artikelen droegen altoos een keurig literarisch cachet. Vooral de muziek had zijn liefde; het harmonische van zijn geest vond in de harmonie der tonenwereld zijn behagen.

Uit de „Driebergse (Soester, Zeister, Baarnsche) Kerkh.“ knippen we van ds Datema twee opmerkingen. Eerst deze:

Wat ons in dr De Moor altijd weer trof?

De liefde voor de waarheid. Het was dien man om de waarheid te doen. Al moest ook de waarheid dan dikwerf aan het kruis en moeten alle Michas, zoons van Jimla, dit kruis wel eens dragen, het was dien man om de waarheid te doen. Wat kon hij, om alleen dit te noemen, in de recensies van boeken niet de waarheid betrachten.

En vervolgens deze historische bijzonderheid:

Het was in 1906.

Te Schiedam.

Op den Zendingdag van de classis Rotterdam. Dat des avonds een bidstond voor de Zending geleid werd door den jongsten dominé uit Den Haag. Van wien in het jaar tevoren gezegd was: hij is het jongste lid van de Synode.

Gehouden te Utrecht.

Die jonge dominé, Dr De Moor, sprak over de gezegning van den geraakte.

Door vier gedragen.

Daarover inzonderheid.

Wij moeten menschen helpen door den Evangelisatie-arbeid.

Wat sprak die man gemakkelijk.

Met een klein bijbeltje in de hand.

Net zoo'n kabbelend boekje.

Gevende helder water.

Dr De Moor met het bijbeltje in de hand — wie hem eens hoorde, ziet hem weer dadelijk voor zich. Ik zelf hoorde hem eenmaal in de Keizersgrachtkerk te Amsterdam over de tempelreiniging; 't was tegelijk voorbereiding voor het H.A. en openbare geloofsbelijdenis; een avond in de week. Een preek om nooit te vergeten: rustig en sterk, fijn en wel-overwogen.

In „De School met den Bijbel“ schrijft de heer J. Lens:

Ik had het genot, hem jaren lang te kennen. Als jongens nog kwamen we voor het eerst met elkaar in aanraking, toen we in het N.J.V. samen oprichtten de Commissie van Letterkunde. Hij, toen nog gymnasiast, was al spoedig van die commissie de stuwkracht. Wat heeft hij er aan gewerkt, en met wat een ernst deed hij alles, wat hij deed! Hij zag al een ontwakning van het literatuurbesef onder de Christelijke jongeren. Zijn Bede om eerherstel, een artikelenreeks in „Ons Tijdschrift“, toen nog het tijdschrift van Hoogenbirk, was werkelijk iets ongewoons in die dagen. Hij was ook de ziel van den arbeid aan de Proeve eener Handleiding bij de beoefening der Letterkunde op de C.J.V. Een boekje, waarom we nu schik hebben. Al weet ik, dat

we allen met den grooten ernst er aan hebben gewerkt, en wat tot stand brachten, dat er nog niet was, en lijnen trokken, die nog niet getrokken waren, wat van al het latere werk der schrijvers niet kan gezegd worden.

Van prof. Bouwman is het onderstaande uit „De Bazuin“:

Dr De Moor werd door allen, die hem eenigszins van nabij kenden, geliefd en vertrouwd. Hij was een man van karakter, die zijn eigen weg ging, maar toch gaarne luisterde naar het gevoelen van anderen, en die, hoe vast ook van gang, nooit stijf op zijn stuk stond. Snel kon hij zich oriënteren, helder was hij in het uitbeelden van zijne gedachten, cordaat in het handelen, altoos accuraat. Hij was een onvermoeid werker, die alle oogenblikken wist te benutten, en die met de hem opgedragen taak steeds op tijd gereed was. Hij was een breed en diep denker, begiftigd met een groot organiserend talent, altoos vriendelijk en beslist, en daardoor aangewezen om leider te zijn. Bovendien was hij een trouw vriend, oprecht en waar.

In het „Geref. Jongelingsblad“ schrijft dr C. N. Impeta:

Ook voor de Gereformeerde Jongelingschap klopte in hem een warm hart, en wanneer niet gewichtiger arbeid voor ons Kerkelijk leven beslag op hem gelegd had, zou hij onzen Bond gaarne gediend hebben als gids, bij de bespreking en bestudeering onzer Nederlandsche Letterkunde.

Het heeft — helaas — niet zoo mogen zijn.

In de „Geref. Kerkh.“ van Den Haag schrijft dr S. O. Los, na vermelding van het feit, dat de sympathie van dr De Moor voor de Haagse kerk altijd gebleven was:

Het heeft dan ook weinig gescheeld of hij was hier teruggeroepen.

Maar God beschikte het anders. Reeds in Augustus was zijn gestel ondermijnd, zoodat hij eenigen tijd rust moest nemen. Na dien tijd heeft hij hier nog eenmaal een Zondag het woord bediend. Hij was daaronder zeer aangedaan, doch niemand vermoedde, dat deze keer, de laatste zou zijn, dat men hem hoorde over Johannes 15 vs 16.

In hetzelfde blad sluit daarbij aan de herinnering van den heer J. Hollander:

Dr De Moor wordt in 's-Gravenhage nooit vergeten.

Persoonlijk bewaar ik aan Dr De Moor ook nog een vriendelijke herinnering uit den laatsten tijd. Hij leefde altijd nog erg met de kerk van 's-Gravenhage mee en zoo kwam het, dat hij op den Zaterdag, toen de nieuwe Chr. H.B.S. werd geopend, ook een bezoek bracht aan onze gerestaureerde Oosterkerk. De gedachte van de doelmatige en uniforme bankenbekleding was hem altijd erg sympathiek geweest en toen hij het in onze Oosterkerk gezien had, vond hij het zoo keurig, dat hij me 's Maandags een postwisseel zond met een gift voor de bankenbekleding. Toen mocht ik het niet zeggen, nu hij heengegaan is, vermeld ik deze daad met een gevoel van groote pieteit voor den man, die altijd nog zoo sterk met de Haagse gemeente meeleefde.

Van prof. Grosheide is deze opmerking uit Noord-Holl. Kerkblad:

Als we De Moor den man der kerkelijke vergaderingen noemden, dan is dat, omdat we daar het meest de rijke gaven hebben bewonderd, die de Heere hem had geschonken, en waarmee hij gewoerd heeft tot in zijn laatste oogenblikken. Maar het wil niet zeggen, dat hij het andere ambtelijke werk verzuimde. Geen huisbezoek, dat gebracht moest worden, of hij had er gelegenheid toe. Stipt in de catechisatie. Hij leefde in ons kerkelijk leven met heel zijn hart. En daarom is het schoon, dat De Moor op een Generale Synode is gestorven.

De heer C. Buitendijk schrijft in het Maandblad van de Geref. Vereen. voor Drankbestrijding in verband met de ongesteldheid van dr de Moor, die hem reeds in Augustus overviel:

Met ontsteltenis zag ik toen den wankelen staat zijner gezondheid. Zelf toonde hij zich zeer optimist. Zijn laatste opdracht was: „zeg toch vooral aan de pers, dat ze geen melding van mijne afwezigheid maken“. 't Is gekomen door de hitte en door overspanning, deelde hij mede. „Maar mijn persarbeid voor De Heraut gaat door middel van de schrijfmachine, die mijn dochter bedient, geregeld door. Had ik die in Nijmegen ook maar gehad, dan had men het niet zoo bemerkt!“ Zoo sprak onze vriend en broeder, die altijd werkte; die niet meer buiten werken kon; die het Gereformeerde leven tot in de fijnste puntjes wilde medeleven, tot aan het uur dat God hem riep.

En over zijn arbeid voor genoemde vereeniging zegt dezelfde auteur:

Veel heeft hij gesproken over „de H. Schrift en de geheelonthouding“. Zijn eenig richtsnoer zocht hij in algemeene beginselen van Gods Woord, ook bij de verdediging van het strydmiddel, dat door de drankbestrijders over de geheele wereld wordt aangeprezen. Op het tweede Christelijk Congres te Arnhem in 1913 was Dr De Moor inleider met het onderwerp: „Alcoholisme en leniging van armoede“. En op het derde congres te Utrecht in 1921 trad hij bij de Wijdingssamenkomst in de Domkerk voor de saamgestroomde schare op, en handelde hij over het Schriftwoord: „een iegelijk, die om prijs strijdt, onthoudt zich in alles. Dezen dan doen wel dit opdat zij een verderfelijke kroon zouden ontrangen, maar wij een onverderfelijke. (1 Cor. 2:25)“. Die onverderfelijke kroon is dan nu, naar wij mogen verwachten, door zijn geloof, zijne eeuwige, onverwoestbare erfenis!

Verder:  
„De drom-  
en het zes-  
de n a a s  
navolging  
vrijheid, v

Uit de Ge-  
(over den ar-

Zoo wa-  
Het sprak  
Hij was e  
De Cam-  
arbeid te  
in een og  
Een der  
hoofdman  
regelde-  
Toen  
Commissie  
dertig.  
Den vol-  
gadering  
Ik vroe-  
stukken w-  
het was i  
nacht moe-  
Dr de M-  
de stukke-  
Om neg-  
op tijd. De  
We merkt  
Alleen tro-  
der oogen-  
Om kwi-  
zoo voor-  
Om half  
En toen  
Dr de Mo-  
zing hij de

Wij beslu-  
minder h-  
ds Bullman-  
gadering van

En ook  
steeds een  
nemen tot  
het mogel-  
bliven.

Aan de  
een wijze  
ringen uit  
De Moo-  
hier zijn  
bezoekt i  
zoo zeide  
bizonder:  
Even late

't is on-  
laatste we-  
voorbede,  
eindigd is  
profund  
klom tot

En eindel

En nu  
algemeene  
borenen  
vergaderin-  
meer gev-  
meer zijn  
heiligen w-  
in volmaa

Van dr d  
ook onzer  
hulpvaardig  
gedachte lev-  
bliven leve  
in wie de l  
dagen heeft  
ficatie. Dr  
die onze ke-  
wat iemand  
kerk, als hij  
trouw te bli-  
Reeds eerde  
een waarde-  
die voor enk  
kunnen v-  
gevochten, i  
maar ook ge-  
stuk; met d  
„kordaatheid  
een erkenni  
christenmen-  
van natuur

De naam  
de jaren, toe  
is nog onlar  
niet alleen  
van het H-  
door zijn fig  
Rijn. kerkh-  
prof. Bavine

als ik  
stond er v  
avond in  
te geniete  
eerst bij t

zegt ds G

Het afs-  
alle warer  
hem een l  
die op dat  
en het h